

vjerojatno starije. Uz to mnoge izvedenice uz naglasak po 3. tipu imaju i naglasak po 1. ili 2., već prema prefiksu, a prema tim tipovima imaju naglasak i novije izvedenice. Očito je da je 3. naglasni tip neplodan, prestaje biti aktivnim natjecateljem u suvremenoj normi. Što se u našim rječnicima nalazi veći broj imenica naglašanih po 3. tipu nego što se danas govore, to je zato što su takvi naglasci prenošeni iz starijih rječnika bez posebnih provjeravanja. Za većinu bi tek trebalo ispitati koji se naglasak govori ili koji je prošireniji, ali gdje god pokušamo, pokazuje se da je 3. tip rjeđi nego što je u našim rječnicima.¹ Tako je i u imenice *procijep* običniji naglasak *prôcjep* nego *prôcijēp*. A prema tim je naglascima normalnije (standardnije) *procjep* nego *procijep*.

¹ S. Babić, Kakav je naglasak u imenice poklon?, Jezik, XVI, str. 127. i 128; S. Vukušić, Usporedba dvaju novoštokavskih naglašavanja imenica muškog roda na -o, Jezik, XXIII, str. 92—118.

— To znači da je dobro i *prôcjep* i *prôcijēp*? — zapitat će oni koji brzo zaključuju. Jest, valja potvrditi, iako će to neke iznenaditi jer mnogi ne vole čuti: dobro je i jedno i drugo. Vole kad se u kolebanju za jedno kaže da je izvan norme. Ali ovdje ni normativcu ne preostaje drugo nego da kaže dobro je oboje kad je dosad bilo normirano samo *procijep*, kad se s razlogom govori *prôcijēp* i *prôcjep*, i kad razlika u Benešićevu smislu nema dovoljnog opravdanja pa da kažemo *procijep* treba upotrebljavati u jednom značenju, a *procjep* u drugom. Zbog onih koji vole malo više normativne odlučnosti možemo reći: oni koji govore *prôcjep* neka pišu *procjep*, a oni koji govore *prôcijēp* neka pišu *procijep* pa ćemo, ako nas poslušaju i pišu prema svom izgovoru, ubrzo znati možemo li za *procijep* (*prôcijēp*) reći da je starinski. Moglo bi se to i prije kad bi tko napravio valjanu anketu.

Stjepan Babić

ZAPAZENO

ELZAS—ELZAŠANIN, ELSASS—ELSAŠANIN, ALZAS—ALZAŠANIN ili ALSACE—ALSAŠANIN?

U *Priručnoj gramatici hrvatskoga književnog jezika*, Zagreb, 1979, pod *ETNICI* i to na stranici 249 (st. 758) možemo pročitati sljedeće: »Ispred sufiksa *-anin* pojavljuje se jotirana osnova... *Ělzas — Ělzašanin*...« Vjerujem da je ovakvo gramatičko pravilo u biti točno, ali istodobno moram reći da je uporaba vlastitih imena za istaknuti toponim i etnik jezično-zemljopisno ili kulturno-politički neprihvatljiva.

1. *Ělzas* je fonološki lik toponima *Elsass*, njemačkoga zemljopisnog imena za pokrajinu koju je SR Njemačka nakon svršetka

drugog svjetskog rata morala vratiti Francuskoj. Kad bismo recimo imali nekakve posebne razloge da u našoj kartografskoj nomenklaturi zadržimo lik *Elzas*, onda bismo ga u tom slučaju morali zamijeniti izvorno napisanim njemačkim likom *Elsass*. Takav bi naš postupak bio posve u skladu s preporukama Komisije za standardizaciju zemljopisnih imena pri Ekonomsko-socijalnom savjetu UN. Na osnovi takve preporuke u latinici primjenjujemo izvorni način pisanja stranih zemljopisnih imena, a kad je riječ o imenima u latiničkim pismima, onda moramo posegnuti za sustavom transliteracije. Naposljetku i *Pravopis hrvatskosrpskog jezika*, Zagreb — Novi Sad, 1964, školsko izdanje, u pravilu dopušta (preporučuje) da strana zemljopisna imena u latinici pišemo izvorno.

2. Danas više ne opstoji njemačka pokrajina *Elsass* (Élzas), nema je na zemljovidu SR Njemačke. Onoga trenutka kad je ova pokrajina bila vraćena Francuskoj, ponovno je dobila svoje domaće, francusko ime *Alsace*. To je kulturno-politička stvarnost koju bi svi narodi morali poštivati, pa čak i u slučaju

kad takav ili neki drugi toponim (i etnik) moraju ubaciti u svoje jezične priručnike.

Zaključak je jednostavan! Pisci su *Priručne gramatike*... umjesto *Élzas — Élzašanin* morali napisati *Alsace — Alsašanin* ili *Alsace* (Alzàs) — *Alsašanin* (Alzàšanin).

Ratimir Kalmeta

OSVRTI

KORIJENI HRVATSKOGA KNJIŽEVNOG JEZIKA

Biće hrvatskoga književnog jezika sa svojom štokavskom podlogom i posebnom književnojezičnom nadgradnjom, u spletu s drugim književnojezičnim izrazima izraslim na istoj podlozi i po tome što u svijetu nema potpunih analogija izaziva prilične nedoumice i nesporazume i u lingvističkom svijetu, a kamoli tek u nelingvističkom. Da bi se te nedoumice i ti nesporazumi otklonili, potrebno je dobro poznavati i njegovo današnje stanje i njegovu dalju i bližu prošlost. Tek tada ćemo moći dobro odgovoriti na pitanja koja se često postavljaju: što on zapravo jest?, kako to da uopće jest?, zašto jest kakav jest? i sl.

Jedan od priloga s mnogim odgovorima na takva i slična pitanja, a valja odmah reći: krupan prilog s mnoštvom odgovora knjiga je dr. Zlatka Vincea *Putovima hrvatskoga književnog jezika*, koja je izašla u izdanju Sveučilišne naklade Liber, Zagreb, 1978. Ona je plod Vinceova višegodišnjeg istraživanja kulturne povijesti hrvatskoga književnog jezika u 19. stoljeću pa iz svake stranice izbija ne samo veliko poznavanje ljudi i djela razdoblja o kojem piše, nego i onoga što su drugi proučili i napisali. Služi se neobično bogatom literaturom. Z. Vince nije istraživao samo korijenje, nego je marljivo tragao za

svakim korjenčićem što je sve hrvatskom književnom jeziku odredilo i opći lik i svaku pojedinost na njemu. U traganju za pojedinostima nije izgubio cjelovitost prikaza. Baš naprotiv: od mnoštva pojedinosti stvorio je cjelinu i ona je posebna vrijednost ove knjige. Jer ponešto smo i prije nje znali, ali više izdvojeno, pojedinačno. Autor opravdano u uvodnom dijelu tvrdi: »Tek u lingvističkoj, ali i sociološkoj i povijesno-nacionalnoj sintezi našli su se objektivniji, istinitiji i cjelovitiji odgovori na ta i druga pitanja, što ih je izolirano lingvističko promatranje dovelo do apsurd.« (Str. 11.) Možemo reći da nam je sada kulturna povijest hrvatskoga književnog jezika cjelovito pred očima.

Prednost je ove knjige ne samo u dubini i opsežnosti autorova istraživanja, nego i u njegovoj objektivnosti. Svoje sudove ne navlači ni na kakve unaprijed postavljene teze, nego mirno iznosi činjenice, nepristrano ocjenjuje pojedine ličnosti i njihova djela, dopušta im da i one dolaze do riječi čestim navođenjem većih citata.

Težište svog rada Vince stavlja na 19. stoljeće, to područje čini glavni dio knjige (pet šestina). Ono je zapravo određeno podnaslovom *Lingvističko-kulturnopovijesni prikaz filoloških škola i njihovih izvora* — jer škole smo imali samo u 19. stoljeću — ali je autor osjetio da to neće biti dovoljno, da bi 19. stoljeće bilo nerazumljivo bez svojih ko-